

KÉPES ALBUM KLEBELSBERG KUNO ÉLETÉRŐL ÉS MUNKÁSSÁGÁRÓL

UJVÁRY GÁBOR–VERTEL BEATRIX:

Kultúra nélkül nincs Magyarország.

Árgyéus kiadó, Bp., 2014. 192 p.

Klebensberg Kunóról, a XX. századi Magyarország egyik legtöbbet idézett politikusáról, s minden bizonnyal legeredményesebb kultúrpolitikusáról jelentetett meg képes albumot Ujváry Gábor történész és Vertel Beatrix tervezőgrafikus az Árgyéus Kiadónál. Jegyezzük meg rögtön, ő maga keresztnevét csupa rövid magánhangzóval írta, bár cikkekben, sőt hivatalos megnevezésekben is találkozhatunk ettől eltérő írásmóddal, leggyakrabban a „Kunó”-val.¹ Ujváry, a Veritas Történetkutató Intézet Horthy-kori kutatócsoportjának vezetője több mint két évtizede kutatja Klebensberg életművét, önálló monográfiát is írt róla, amely szintén 2014-ben látott napvilágot a *Sziluett – Korszerű történelmi életrajzok* sorozatban.² Ez a könyv hosszú idő óta az első részletes Klebensberg-életrajz, amely nemcsak politikusi, kultuszminiszteri tevékenységével foglalkozik, hanem végigköveti az egész életét, ugyanúgy, mint a képes album.³ Mindkét kiadvány fontosságát növeli a téma iránti élénk érdeklődés és a terjedő Klebensberg-kultusz, amely túlzásokra is hajlamos, s azzal a veszéllyel fenyeget, hogy Klebensberg-ről a realitástól elszakadt, megmerevedett kép rögzül. A képes album olvasója azonban a valóságos, hús-vér emberrel találkozik.

A képes album kiadásának ötlete Vertel Beatrixtól származik, aki gazdag és értékes képanyagot gyűjtött össze, s ebből mintegy háromszáz jelent meg a kiadványban. Túlnyomó részüket eddig még nem ismerhette a közönség, így méltán tarthatnak számot érdeklődésre. Az album egyik fő jellemzője, hogy a kronologikus sorrendben következő képeket idézetek, még hozzá túlnyomórészt korabeli szövegekből származó idézetek kísérik, amiket Ujváry Gábor válogatott Klebensberg írásából, beszédeiből, illetve a róla szóló írásokból, publikációkból. Klebensberg újságcikkeivel is találkozhatunk, melyek tanúsítják, hogy szerzőjük felismerte a sajtó jelentőségét: gyakran jelentkezett saját cikkeivel, amikben tömören és közérthetően megfogalmazta elgondolásait, terveit, összefoglalta egy-egy törvénytervezet, gyakorlati alkotás, intézményalapítás lényegét és szükségességét. A közölt képek és a hozzájuk illő szövegek egymást jól kiegészítik, a kronologikus rend pedig azt eredményezi, hogy évről-évre haladva végigkövetheti az olvasó Klebensberg életpályáját és munkásságát. A könyv erénye a forráshelyek pon-

¹ Például Klebensberg Kunó Ösztöndíj, Klebensberg Kunó utca.

² Ujváry Gábor: „Egy európai formátumú államférfi”, *Klebensberg Kuno (1875–1932)*. Kronosz Kiadó–Magyar Történelmi Társulat, Pécs–Bp., 2014. 226 p.

³ Klebensberg halálának tizedik évfordulójára jelent meg a máig használható, részletes életrajz Huszti József tollából, amiből a kötet gyakran idéz. HUSZTI JÓZSEF: *Gróf Klebensberg Kuno életműve*. Magyar Tudományos Akadémia, Bp., 1942.

tos megjelölése, ami a képekre és az idézett szövegekre egyaránt vonatkozik. Ritkán látott megoldás ez képes albumok esetében.

A cím akár idézőjelbe kerülhetett volna, hiszen ez is korabeli cikkből származik. De nem Klebelsberg-től, mint az előszóból megtudjuk, hanem egy őt méltató írásból, amely az *Est* című lap 1927. március 20-i számában jelent meg. Az ismeretlen szerző a „*Gróf Klebelsberg Kuno beszédei, cikkei és törvényjavaslatai 1916–1926*” című kötetet ismertette, s így foglalta össze a munka visszatérő fő mondanóját: „*a magyar kultúrát minél magasabbra kell emelni, mert kultúra nélkül nincs Magyarország.*” A cím találó, hiszen Klebelsberg a kultúrát tartotta a Trianon utáni Magyarország fő kitörési pontjának. Konceptióját meggyőzően és hatékonyan képviselte a Bethlen-kormányban, jellemző, hogy soha annyit magyar kormány nem költött kulturális kiadásokra, beleértve az oktatást is, mint akkoriban (a költségvetés több mint 10%-át!). Széles körben ismert a Klebelsberg népiskola-építési programja, melynek keretében több ezer tantermet, tanítói lakást, sok száz népkönyvtárat és iskolai könyvtárat adtak át, ami példa nélküli teljesítménynek számít a maga korában. A kötet széles tárháza Klebelsberg kultúrával kapcsolatos nézeteinek, a szerzőknek volt bőven miből válogatni, amikor címet választottak. A borítón látható Klebelsberg-kép sejteti a könyv tartalmát, ám felvetődik a kérdés: ha egy érdeklődő az interneten nyomoz a Klebelsberg-szakirodalom után, vajon rábukkan-e erre a könyvre? A címe alapján nem biztos, mert az semmiféle utalást nem tartalmaz. Véleményem szerint ezen a helyzeten egy megfelelő alcímmel lehetett volna segíteni.

Jellegzetes kerek szemüvegében néz ránk a politikus a borítón, szemből fotózva, így az átlagosnál nagyobb orra, ami a könyv több fotóján is jól látható, itt még rejtve marad. A borító-kép eredetije az OSZK kéziratárában található, ám azt a szerkesztő régiesre barnította, hasonlóan a könyvben található összes többi képhez és a szövegek betűihez. Ez az archaizáló színvilág illeszkedik a könyv tartalmához, a múltat idéző korabeli szövegekhez, s egybevágnak az albumban felbukkanó régi képeslapok színével. Sőt a Klebelsberg által alapított *Napkelet* című folyóirat számainak egy része is hasonló színben jelent meg. A sajátos színválasztás miatt más színeket nem, csak a barna árnyalatait váltogathatta a képszerkesztő és a tipográfus, s ezt sikeresen meg is oldották. A betűk mérete is gyakran változik, sok a kiemelt szöveg, ami áttekinthetőbbé teszi a kötetet. A képek és a szövegek elhelyezése kellően tagolt, szellős, nem tűnik seholy zsúfoltnak. Küllemében igényes munkával állunk szemben, amit szívesen vesz kézbe az ember.

A kötet Ujváry rövid, tömör, mindössze három oldalas előszavával kezdődik, melyben a szerző kitér Klebelsberg kultuszpolitikájának értékelésére, megítélésének változásaira, ezen belül az 1970-es évektől kezdődő újrafelfedezésére (ami főként *Glatz Ferenc*-nek köszönhető), továbbá a kultuszképződésre és annak árnyoldalaira. A bevezető lehetne ugyan hosszabb és részletesebb is, ám a szerző bizonyára úgy gondolta, hogy aki részletesebb értékelésre kíváncsi, tanulmányozza át monográfiáját, hiszen ebben a kötetben inkább forrásokra támaszkodva kívánt képet adni Klebelsberg-ről. Az előszó után részletes életrajzi kronológia következik négy oldalon, ahol az események egy része után oldalszámot találunk, ami arra vonatkozik, hol fordul elő az esemény a kötetben képekkel. Ez a megoldás részben pótolja a hiányzó tartalomjegyzéket, de meglátásom szerint csak részben! Egyrészt nem minden oldalhoz kapcsolódik esemény és fordítva. Másrészt a kronológiai események után írt oldalszámok nem mindig növekvő sorrendben következnek, ami arra utal, hogy a kronológia rend néhol megtörik, a képek sorrendje más. A nagyobb zavart okozza, hogy az olyan oldalokról, melyek nem kapcsolódnak a kronológiához felvett eseményekhez, nem kapunk információt, tartalomjegyzék hiányában nem derül ki, milyen témához, eseményhez kapcsolódnak, s ha egy ilyen oldalt akar visszakeresni az olvasó, bizony lapozgathatja a könyvet, míg rábukkan. Szerintem jobb megoldás lett volna, ha a kronológiától független tartalomjegyzék készül, ami megkönnyítené az áttekintést. Mivel az oldalakat jórészt ellátták címmel, ez megoldható lett volna.

Az albumban közölt képek sokfélék, lelőhelyüket, jellegüket és tartalmukat tekintve egyaránt. A legtöbb fotó a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtárából került a kötetbe, de több kép származik a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnokából, a szegedi, a debreceni és a pécsi egyetemek könyvtáraiból, a Magyar Olimpiai és Sportmúzeumból, a szegedi Móra Ferenc Múzeumból, továbbá a berlini Humboldt Egyetem Magyar Szemináriumából, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárból, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárából, a Soproni Múzeumból, az esztergomi Prímási Levéltárból, a Szeged-Csanádi Püspöki Levéltárból, a Székesfehérvári Egyházmegyei Gyűjteményből, valamint különböző magángyűjteményekből. Az intézményeket tekintve a felsorolás korántsem teljes. Fotókon kívül találunk plakátokat, plakát-részleteket éppúgy a kötetben, mint képeslapokat, lapkivágatokat, egykori újságokból átvett fényképeket. A képek végigkísérik Klebelsberg életét a gyerekkorától a haláláig, sőt a halála utáni évekre, a kultusképződés kezdeteibe is betekinthetünk. A gyerekkori fotókon feltűnik a „grófi csemete” karddal az oldalán, később láthatjuk miniszterként közszereplőkkel éppúgy, mint „Klebiként” baráti társaságban, hűvösvölgyi otthonában, könyvtárában, családjá körében, sőt még uszodában, úszóruhában is. A fényképek igazolják, hogy megjelenésére sokat adott, mindig elegáns, fess volt, s ez egybevág a kortársi megítélésével, sőt ismerői egy része kimondottan hiú embernek tartotta.

Ő maga két típusba sorolta a politikusokat: pártpolitikusok, illetve hivatalnok típusú politikusok. Magát egyértelműen az utóbbiba sorolta, ami nem meglepő, hiszen szabályos hivatali karriert futott be. Jogi végzettséget szerzett, s miután államtudományból 1898-ban ledoktorált, *Bánffy Dezső* a miniszterelnökségre hívta segédfoglalmazói állásba, s innen emelkedett fel fokról fokra haladva a ranglétrán. 1903-ban már titkár volt, amikor *Tisza István* lett a miniszterelnök, aki nagy hatást gyakorolt rá, s példaképévé vált. 1904 és 1914 között minisztériumi munkája mellett mint a Julián Egyesület ügyvezető elnöke népiskolákat, népkönyvtárakat létesített a Dráván túli, szórványban élő magyarok számára. 1907-ben osztályvezetői kinevezést kapott a miniszterelnökségen, majd 1914-ben közigazgatási államtitkár lett a tanügyi reformokat szorgalmazó *Jankovich Béla* vallás-és közoktatásügyi miniszter mellett. Ekkor, a háború idején dolgozta ki a statisztikus *Pogány Frigyes*sel a népiskolai hálózat kiépítésének programját, ami 1924-ig asztalfiókban várt a megvalósításra. 1917 tavaszán átkerült a Tisza vezette miniszterelnökségre politikai államtitkári beosztásba, majd a Tisza távozásakor ő is háttérbe vonult. Ugyanebben az évben választották meg a Magyar Történelmi Társulat elnökévé, s ezt a tisztséget haláláig betöltötte.

Az 1917-ben megfoglalmazott felismerése politikusi hitvallása is lehetne: „Ne a politizálás (értsd: pártpolitizálás), hanem a közegészségügyi, kulturális, tudományos és irodalmi, közgazdasági és szociálpolitikai alkotás legyen ez új nemzedék eszménye. Ez a háború nagy pedagógus volt. Óriási tűzének világánál jobban megláthattuk az élet nagy realitásait, valódi szükségleteinket.” A kormányzati politikába több mint négy év elteltével, 1921 végén tért vissza. *Bethlen István* kormányának előbb félévig belügyminisztere volt, majd vallás-és közoktatásügyi miniszterként alkotott igazán nagyot. A tarcát kilenc éven át, 1931-ig, a Bethlen-kormány lemondásáig vezette. Ahogy Bethlen, ő is fontosnak tartotta, hogy jól felkészült szakemberek segítsék a munkáját. Pogány Frigyesen kívül – aki államtitkára lett – olyan kiválóságokat gyűjtött maga mellé, mint *Korniss Gyula* és *Magyary Zoltán*.

A könyvből megismerhetjük Klebelsberg származását, gyermek- és ifjúkorát, egyetemi éveit és pályakezdését is, s közben rábukkanhatunk olyan momentumokra, hatásokra, amelyek későbbi gondolkodását és pályafutását is befolyásolták. Érdekes epizód például, ami berlini tanulmányai alatt (1895–1896), egy kert partyján esett meg vele. A házigazda, *Adolph Wagner* professzor, aki meghívta megához, szóba hozta a magyar mezőgazdaságról írt szemináriumi dolgozatát, amit az előző héten olvasott fel az órán. Wagner azt kifogásolta, hogy Klebelsberg csak

szűken vett közgazdasági szempontokat vizsgált, miközben a humán tényezőket elhanyagolta. Azaz nem foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy milyen a munkás réteg képzettsége, s hogy rendelkezik-e az ország megfelelő szakemberekkel az agrártudományok, különösen az agrokémia terén. „Mélyen az emlékezetembe vésődtek nagy mesterem szavai” – írta később erről az esetről, aminek hatására valószínűleg először fogalmazódott meg benne az a gondolat, amit később sokat emlegetett: „Emelni kell a magyar dolgozó tömegek értelmi színvonalát, [...] s nevelni kell minden téren elsőrangú szakembereket.”

A könyvborító belső oldalát díszítő képek a szegedi dómból valók, ami nemcsak esztétikai szempontból mondható jó választásnak. Klebelsberg élete sok szállal kapcsolódik Szegedhez, itt volt leghosszabb ideig országgyűlési képviselő – 1926-tól haláláig, 1932-ig –, sokat tett a városért, s végül itt is temették el. Fontos szerepe volt a Dóm tér átalakításában, az ő nevéhez fűződik a szabadtéri játékok megszervezése, szerepe volt a szegedi klinika építésében, itt nyitotta meg az első országos testnevelési kongresszust, s 1930-ban Szeged díszpolgárává avatták. Volt kötődése más vidéki városokhoz is: Nyolc évig tanult Székesfehérváron a cisztercita gimnáziumban (1885–1893 között), több városnak volt országgyűlési képviselője, először Kolozsvárnak (1917–1918-ban), majd Sopronnak (a legfontosabb időszakban, 1920-tól 1922-ig), azután Komáromnak (1922–1926 között). Élénk kapcsolatot ápolt a másik két egyetemi várossal, Debrecennel és Péccsel is. Jól érzékelt, hogy Trianon után a „csonkaország” túlzottan Budapest-centrikussá vált, ezért fontosnak tartotta a decentralizációt, ezért segítette a vidéki egyetemi városok fejlődését, hogy az oktatás, a tudomány regionális központjaivá válhassanak.

Klebelsberg a kultúrát széles értelemben fogta fel, s különböző területeit szisztematikusan, világos koncepció alapján fejlesztette. Beleértette nemcsak az oktatást, a tudományt, a művészeteket és a műveltséget, hanem a munkakultúrát és a sportot is. Felismerte, hogy a fejlődéshez, a technikai vívmányok befogadásához újfajta tudásra és műveltségre van szükség. Középiszkolai reformja, az egyetemek és a kollégiumok fejlesztése, az oktatás korszerűsítése egyszerre szolgálta az elítépzést, tehetségnevelést és a szakember-utánpótlást. A tanultság növelését, a kulturális szint emelését nemcsak gazdasági kényszerek miatt tartotta fontosnak, így akarta megalapozni a magyar „kulturálfölényt”, a Duna-medencei vezető szerepre való igényt. Kiemelten kezelte az egészségügyet és a testnevelést is. Bár a visszaemlékezések szerint ő maga gyenge fizikumú, kissé ügyetlen fiúcska volt, sokat tett miniszterként az iskolai testnevelés érdekében: tornatermeket építtetett, s testnevelési főiskolát alapított a testnevelő tanárok megfelelő képzése érdekében. Egyaránt figyelmet fordított a tömeg- és a versenysportra, s külön is az olimpiai sportágakra. Nem véletlen, hogy halála után a Los Angelesben győztes magyar vízipólós olimpiikonok vitték a koporsóját a nyugati pályaudvarra, ahonnan Szegedre szállították, hogy eltemessék. Halálakor a *Pesti Napló* nagy munkabírása és sokrétű tevékenységet kiemelve, így méltatta: „élt 57 évet, dolgozott egy évszázadnyit”.

Különös figyelemmel, s jelentős összegekkel támogatta a tudományokat, a „szellemtudományokat” éppúgy, mint természettudományt és a műszaki tudományokat, s törvénnyel is biztosította Magyar Tudományos Akadémia akadémia függetlenségét. Fontosnak tartotta, hogy a politika ne avatkozzon bele a tudományba, s a tudósok is függetlenítsék magukat a politikától. Különösen a történéseket óvta ettől a veszélytől: „A politika veszedelmet jelent az összes tudományszakokra nézve, de a fertőzés veszélye egyik diszciplínánál sem olyan nagy, mint éppen a történelemnél. Mert nagyon könnyű összetéveszteni a történelmet a história mezében való politizálással és azért nagyon hasznos, ha a történelem művelői élesen megvonják azt a határvonalat, amelyen innét minden politikai melléktekintet nélkül tisztán tudományosan foglalkoznak vele, és amelyen túl következik a históriának politikai hasznosítása.” Tudománypolitikájának az akadémia és az egyetemek mellett volt egy harmadik pillére is, a nagy nemzeti közgyűjtemények. 1922-ben hozta létre a Magyar Országos Gyűjteményegyetemet, amibe beletartozott

a Magyar Királyi Országos Levéltár, a Magyar Nemzeti Múzeum, Országos Széchenyi Könyvtár, az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum, Országos Magyar Iparművészeti Múzeum és a Pázmány Péter Tudományegyetem könyvtára.

A gyűjtemények közül különösen szoros kapcsolatban állt az Országos Levéltárral, melyre úgy tekintett, mint az államélet legfontosabb forrásainak őrhelyére, s a történeti kutatás segítőjére. 1923-ban foglalhatta el az intézmény a Bécsi kapu téren az új, négyemeletes neoromán stílusú palotáját, ami akkor Európa egyik legmodernebb levéltárepületének számított. Az épületet ólomüvegablakkal, a történelmi Magyarország városainak címereivel és szekciókkal (száraz vakolatra festett falfestményekkel) díszítették. A szekciók történelmi eseményeket ábrázolnak, megelevenítve Magyarország múltjának kiemelkedő kulturális eredményeit, vívmányait. „Művészeti téren a legnagyobb folyamatban levő állami munkálat országos levéltárunk díszítése. Az Országos Levéltár monumentális csarnokaiból és termeiből kultúrpolitikai pantheont igyekszem csinálni úgy, hogy a magyar őskortól, a regősök és a hegedősök idejétől egészen az összeomlásig és az újjáépítésig minden lényeges mozzanat meg legyen örökítve, ami a magyar művelődés szempontjából fontos. A nagy lépcsőház mennyezet-freskóját Dudits mester most kreálja.”⁴ – olvashatjuk Klebelsberg Kuno idevágó mondatait, amit a képviselőházban 1928. május 4-én mondott el exorzéjában a költségvetés tárgyalásakor. A miniszter maga beszélte meg a képek témáit Dudits Andorral, a Képzőművészeti Főiskola tanárával, és személyesen felügyelte a munkálatokat. „Úgy tűnik, a miniszter meg lehetett elégedve Dudits munkájával, mert a festmények elkészülte után a művészt állami nagy aranyéremmel tüntették ki” – idézi az album *Ólmosi Zoltán és Oross András* cikkét.⁵ Ugyanitt két szekció-vázlatot láthatunk a tanyasi iskolák átadásáról, azt is, amelyre Dudits Horthyt, Bethlent és Klebelsberget ráfestette, majd 1951-ben lemeszelték.

A könyv nemcsak Klebelsberg életét és munkásságát mutatja be, hanem korrajzot is ad. A képeken megjelenik a korabeli divat éppúgy, mint a környezet: utcák, terek, emberek, épületek, sőt lakásbelső is. Feltűnnek a kor ismert személyiségei, s kevésbé ismert arcok, az utóbbiak többek közt iskolai csoportképeken, avató ünnepségeken. „Teljesen más úgy szöveget olvasni, hogy mellette illusztrációk, fotók is vannak, így jobban megismerjük az adott kort is.” – fogalmazott Ujváry az egyik könyvbemutatón, s ez fordítva is igaz: egészen más úgy nézegetni archív fotókat, hogy közben hozzájuk kapcsolódó korabeli szövegeket olvashatunk. Ezek a sorok megidézik a kor nyelvezetét, stílusát, gondolkodását. Klebelsbergéről és tevékenységéről egymástól eltérő véleményeket is idéz a kötet, az elismerés és a dicsérő szavak mellett megtalálhatók a negatív értékelések, az értetlenséget és bírálatot kifejező vélemények is. Egyesek túl nagyratörőnek és költségesnek tartották terveit, mások egyenesen feleslegesnek, luxusnak ítélték az oktatásra, kulturális és tudományos intézményekre költött költségvetési forrásokat. A tihanyi biológiai kutatóintézetet például „csiborpatkolónak” csúfolták. Voltak, akik haszontalan pénzköltésnek tartották a paraszti rétegek képzését, mondván, elég, ha a paraszt megtanul olvasni, írni és számolni, magasabb tudásra nincs szüksége. Sőt az egyesek szerint még veszélyessé is válthat, szociális és politikai követelésekhez vezethet. Klebelsberg viszont hitt benne, hogy kiemelt szülőzotabb és fejlődőképesebb az a társadalom, amelynek alsóbb osztályai is magasabb műveltségi szinten élnek, s egyúttal kevésbé befolyásolhatók szélsőséges, demagóg politikák által. Mint írta: „A demagógia ellen csak egy szérum van: a kultúra.”

⁴ Az album 81. oldalán olvasható részlet eredetileg Klebelsberg kötetében jelent meg. KLEBELSBERG KUNO: *Neonacionalizmus*. Atheneum, Bp., 1928. 299.

⁵ ÓLMOSI ZOLTÁN–ROSS ANDRÁS: Meszeljünk vagy ne? A Magyar Országos Levéltár freskóinak sorsa az ötvenes években. *ArchívNet*, 4. évf. 2004. 6. sz. http://www.archivnet.hu/kuriozumok/meszeljunk_vagy_ne.html

A kötet Klebelsberg gondolatainak igen gazdag tárháza. Számomra az egyik legtanulságosabb hasonlata az, amit szintén a képviselőház 1928. május 4-ei ülésén mondott. Ezzal érvelt tárcája költségvetési igényeinek indoklásakor, utalva az országok közti versenyre, mely a kultúra területén is zajlik: „A világtörténelem végzetes útján négy gépkocsi robog. Az első gépkocsi kénytelen gyorsítani, mert a másik három már nyomában van, már harsonajelt ad, jelezve, hogy kerülni akar. Erre a másik három gépkocsira az van írva: Románia, Szerbia és Csehország. Arra a kocsira pedig, amely még elől jár, de gyorsítani kénytelen, az van írva: Magyarország. Kérem, t. Ház, akadhat-e jó hazafi, aki vállalja a felelősséget azért, hogy ez a három másik kocsis a világtörténelem végzetes országútján mellettünk elrobogjon és minket elhagyjon, porfelhőbe borítva bennünket. Ha ezt akarják igen t. uraim, ehhez más kocsivezetőt keressenek.” Egy másik helyen ugyanezt még tömörebben fejezi ki: „A Gondviselés nem hagy számunkra időt. Rettenetes volna lekésni arról a gyorsvonatról, amelyen Európa nemzeti robognak előre egy ma még beláthatatlan fejlődés hihetetlen távolságai felé.” Ha mást nem is, de ezeket a gondolatait minden magyar kormány, s minden magyar politikus megtanulhatná.

Völgyesi Zoltán

KATONA CSABA

PROFESSIONATUS SPIELEREK

Arcok és történetek Balatonfüred múltjából

Szerk. KATONA CSABA–TÓBIÁS KRISZTIÁN.

BALATONFÜRED, 2014. 240 p.

[A Balatonfüred Városért Közalapítvány Kiadványai, 71.]

Népes, kultúraértő, Balaton-szerető közönség gyűlt össze 2014 őszén az impozáns balatonfüred-i Vaszary Villa különtermében. Az apropó egy különös című, szép kiállítású, keményfedelű könyv bemutatója volt. A cím beszédes: *Professionatus spielerek*. De erre térjünk vissza kicsit később. Kezdjük a szerzőnél, ő ugyanis nem ismeretlen a balatoni, főleg füredi vonatkozású írók esetében. *Katona Csabáról*, a sokoldalú történészről, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet tudományos munkatársáról, a Magyar Országos Levéltár korábbi levéltárosáról, a jó tollú íróról és kiváló előadóról van szó. Némiképp elfogult is vagyok, hiszen több mint egy évtizede ismerem – s ez feljogosít arra is, hogy az elfogultság mellett olykor-olykor kritikával is illessem. Jelen kötetet azonban – szintén a nagy tő történetével foglalkozó kutatóként – csak dicsérni tudom. A szerző még egyetemi évei során kezdte meg széleskörű, elsősorban Balatonfüred 19–20. századi történetéhez kapcsolódó kutatásait. Történelem szakos hallgatóként már akkoriban sem mellőzte a primer forrásokat, levéltári raktárak mélyén, kéziratok anyagokban is kereste a balatoni centrum múltjának érdekességeit. S valóban iratokra forrásokra lelt, amelyek segítségével a hosszú évek során számos publikációt közzétett. Kiemelhetjük ezek közül Slachta Etelka soproni úrilány naplóját (1838–1843) annak számos füredi vonatkozásával, vagy a Deák Ferenc és Balatonfüred kapcsolatát taglaló kötetet, esetleg Écsy László füredi fürdőigazgató 1850-es évekből származó naplóját. A sor még folytatható, de talán ezek a szerző azon alap kutatásai, amelyekre a jelen kötet ta-

A kötet Klebelsberg gondolatainak igen gazdag tárháza. Számomra az egyik legtanulságosabb hasonlata az, amit szintén a képviselőház 1928. május 4-ei ülésén mondott. Ezzal érvelt tárcája költségvetési igényeinek indoklásakor, utalva az országok közti versenyre, mely a kultúra területén is zajlik: „A világtörténelem végzetes útján négy gépkocsi robog. Az első gépkocsi kénytelen gyorsítani, mert a másik három már nyomában van, már harsonajelt ad, jelezve, hogy kerülni akar. Erre a másik három gépkocsira az van írva: Románia, Szerbia és Csehország. Arra a kocsira pedig, amely még elől jár, de gyorsítani kénytelen, az van írva: Magyarország. Kérem, t. Ház, akadhat-e jó hazafi, aki vállalja a felelősséget azért, hogy ez a három másik kocsi a világtörténelem végzetes országútján mellettünk elrobogjon és minket elhagyjon, porfelhőbe borítva bennünket. Ha ezt akarják igen t. uraim, ehhez más kocsivezetőt keressenek.” Egy másik helyen ugyanezt még tömörebben fejezi ki: „A Gondviselés nem hagy számunkra időt. Rettenetes volna lekésni arról a gyorsvonatról, amelyen Európa nemzeti robognak előre egy ma még beláthatatlan fejlődés hihetetlen távolságai felé.” Ha mást nem is, de ezeket a gondolatait minden magyar kormány, s minden magyar politikus megtanulhatná.

Völgyesi Zoltán

KATONA CSABA

PROFESSIONATUS SPIELEREK

Arcok és történetek Balatonfüred múltjából

Szerk. KATONA CSABA–TÓBIÁS KRISZTIÁN.

BALATONFÜRED, 2014. 240 p.

[A Balatonfüred Városért Közalapítvány Kiadványai, 71.]

Népes, kultúraértő, Balaton-szerető közönség gyűlt össze 2014 őszén az impozáns balatonfüred-i Vaszary Villa különtermében. Az apropó egy különös című, szép kiállítású, keményfedelű könyv bemutatója volt. A cím beszédes: *Professionatus spielerek*. De erre térjünk vissza kicsit később. Kezdjük a szerzőnél, ő ugyanis nem ismeretlen a balatoni, főleg füredi vonatkozású írók esetében. *Katona Csabáról*, a sokoldalú történészről, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet tudományos munkatársáról, a Magyar Országos Levéltár korábbi levéltárosáról, a jó tollú íróról és kiváló előadóról van szó. Némiképp elfogult is vagyok, hiszen több mint egy évtizede ismerem – s ez feljogosít arra is, hogy az elfogultság mellett olykor-olykor kritikával is illessem. Jelen kötetet azonban – szintén a nagy tő történetével foglalkozó kutatóként – csak dicsérni tudom. A szerző még egyetemi évei során kezdte meg széleskörű, elsősorban Balatonfüred 19–20. századi történetéhez kapcsolódó kutatásait. Történelem szakos hallgatóként már akkoriban sem mellőzte a primer forrásokat, levéltári raktárak mélyén, kéziratok anyagokban is kereste a balatoni centrum múltjának érdekességeit. S valóban iratokra forrásokra lelt, amelyek segítségével a hosszú évek során számos publikációt közzétett. Kiemelhetjük ezek közül Slachta Etelka soproni úrilány naplóját (1838–1843) annak számos füredi vonatkozásával, vagy a Deák Ferenc és Balatonfüred kapcsolatát taglaló kötetet, esetleg Écsy László füredi fürdőigazgató 1850-es évekből származó naplóját. A sor még folytatható, de talán ezek a szerző azon alap kutatásai, amelyekre a jelen kötet ta-